

PÉNZÜGYI ISMERETEK OKTATÁSA ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG ÖSSZEFÜGGÉSEI 2.

SZŐKE BRIGITTA¹, TÓTH ESZTER ILONA²

Absztrakt

Jelen cikkünk a 2023-as kutatásunk folytatása, amelyben a pénzügyi kultúra formálásának lehetőségeit vizsgáltuk az információs és kommunikációs technológiákkal az oktatásban. Ebben a publikációban a pénzügyi-gazdasági ismeretek oktatása és a pénzügyi tudatosság összefüggéseire keressük a választ. Az oktatóknak kiemelt feladatunk van abban, hogy elősegítsék a pénzügyi ismeretek elsajátítását, felhívják a tanulók figyelmét arra, hogy minden döntésüknek – közvetlenül vagy közvetve – van pénzügyi vonatkozása, továbbá abban, hogy minél több gyakorlati, szemléletes példával, esettanulmányokkal összekapcsolva magasabb szintre emeljék a tanulók pénzügyi jártasságát annak érdekében, hogy megfontolt és észszerű döntéseket tudjanak hozni a pénzügyeiről. Fontos, hogy az élet korai szakaszában, lehetőleg már az iskolában kiépítésre kerüljenek a pénzügyi kompetenciák. Az iskolai képzésekbe integrált pénzügyi oktatásokkal elősegíthető, hogy a következő nemzedék releváns pénzügyi ismeretekre és magabiztosságra tegyen szert.

Kulcsszavak: pénzügyi kultúra, pénzügyi műveltség, pénzügyi tudatosság, digitális kompetencia

Bevezetés

Fessler et al. (2020) kutatása jól szemlélteti, hogy a pénzügyi kultúra (financial literacy) kifejezés szakirodalmakban történő megjelenése egyre gyakoribb: 2000-ben még egyáltalán nem jelent meg, 2005-től az éves gyakorisága exponenciálisan nő, 2019-re elérte a 4 600-at. Az angol nyelvű szakirodalmak rendszerint a financial literacy kifejezést alkalmazzák, amelynek egyaránt megfeleltethető a pénzügyi kultúra és pénzügyi tudatosság magyar kifejezésünk is. Lusardi et al. (2010) szerzők véleménye szerint a pénzügyi kultúra, mint financial literacy a tudást, míg a pénzügyi erőforrás, mint financial capability az ismeretek gyakorlati alkalmazásának képességét jelenti. Budai (2020) a pénzügyi kultúra fogalmi értelmezéséhez azt is hozzáfűzte, hogy nemcsak az egyénhez kapcsolt tudásként, hanem az emberi kultúrához tartozó gazdasági kultúra részeként is értelmezendő. Magyarországon, az Állami Számvevőszék (2014) megfogalmazásában a következő definíciója terjedt el: „A pénzügyi kultúra a pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat

---

¹ egyetemi adjunktus, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék, szoke.brigitta@uni-mate.hu

² egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet, Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék, toth.eszter.ilona@uni-mate.hu

értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (Németh, 2014; 5 p.) Összegezve a magyar definíciót, a pénzügyi kultúra magában foglalja a pénzügyi tudás megszerzését a pénzügyi ismeretek elsajátításán keresztül, a pénzügyi összefüggések, mechanizmusok megértésének képességét, és a pénzügyi tudás alkalmazásának képességét, ami megalapozza a kellő magabiztosság mellett, felelősen és racionálisan meghozott pénzügyi döntéseket. Vitt et al (2000) szerzők a kétezres évekre átfogóbban definiálták a pénzügyi műveltséget, mely szerint a jelent és a jövőt érintő pénzügyi döntések meghozatalához, a pénzügyi kérdések megvitatásához elengedhetetlen a pénzügyi feltételekről való informálódás, elemzés és kommunikáció. Egyetértve Hogarth (2002) szerző véleményével, aki szerint akkor rendelkezhetünk a pénzügyi kultúra alapjaival, ha:

- megértjük a pénz és az eszközök kezelésének alapfogalmait;
- képzetek, tájékozottak és hozzáértők vagyunk a pénz- és vagyonkezelés, a banki tevékenység, a befektetések, a hitelek, a biztosítások és az adózás kérdésében;
- gyakorlatban is használjuk ezeket az ismereteket a pénzügyi döntések megértéséhez, megtervezéséhez és végrehajtásához.

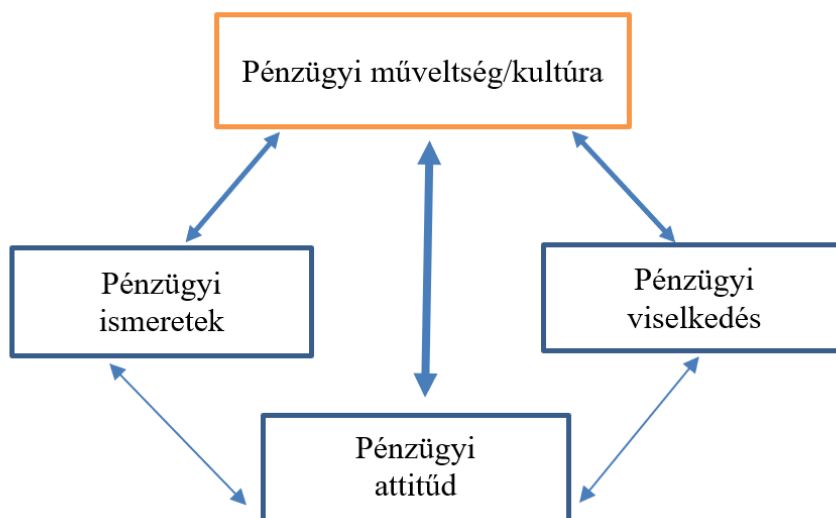
Ezzel szemben Atkinson és Messy (2011) „a pénzügyi műveltséget a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni jólét eléréséhez szükséges tudatosság, tudás, készség, hozzáállás és viselkedés kombinációjaként határozta meg.” (Atkinson–Messy, 2011; 4 p.) Míg Jihnee Kim (2001) megközelítése szerint a pénzügyi műveltség a modern társadalomban való életben maradáshoz szükséges pénzügyi ismeretek és pénzügyi tudás összességét jelenti. A pénzügyi műveltségre mint képességre is fókuszálhatunk, hiszen Mandell (2008) szerint a pénzügyi eszközök megalapozott értékelésével olyan tudatos döntéseket hozhatunk, amelyekkel saját hosszú távú pénzügyi érdekeinket is szolgálhatjuk. A pénzügyi műveltség ezen megközelítését Widyastuti et al (2016) kibővítették a megalapozott pénzügyi döntések és a pénzügyi biztonság fenntartása érdekében a megtakarítások, a befektetések és a pénzügyi tervezés előnyeire való igazításával, továbbá értelmezésük kiterjedt a különféle pénzügyi termékek ismeretére, a meghatározó számolási készségekre és más pénzkezelési feladatokra. Tehát a pénzügyi műveltség Sarigül (2014) szerint kiterjed a bevételek és kiadások tudatos kezelésének módjára, a pénzkezelés alapvető módszereinek ismeretére, továbbá a mindennapi helyzetek (pl.: hitelfelvétel, betéti lekötések stb.) megoldásához szükséges pénzügyi ismeretek magabiztos alkalmazására. Míg Huston (2010) és Remund (2010) szerzők megközelítése a pénzügyi műveltséget a pénzügyi döntések meghozatalakor alkalmazott tudás és kompetencia ismeretekkel hozza összefüggésbe. Ezek alapján pedig különbséget tehetünk a pénzügyi műveltség és a pénzügyi oktatás között. Tehát a pénzügyi képzések során Kálmán (2022) véleményével egyetértve nem elegendő az átadandó ismeretek körét a hallgatók igényeihez és az elvárt kimeneteli követelményekhez igazítani, sokkal inkább olyan módszerek kialakítására van szükség, amelyek megtanítták és felkészítik a tanulókat a megszerzett tudásuk gyakorlati alkalmazására. Visszatérve Remund (2010) munkásságához, a pénzügyi műveltség részeként öt blokkot csoportosít, amelyek a következők:

- Jártasság a pénzügyi szolgáltatások területén. Ide sorolható például a pénzkezelési képesség, pénz használatával kapcsolatos tudás, stb.;

- Kommunikációs képesség, amely magába foglalhatja a pénzügyi tervek megvizsgálását, valamint a tervek mások részére történő prezentálásának és másokkal való megvitatásának képességét, a pénzügyi tudáson alapuló döntéshozatalt, stb.;
- A személyes pénzügyek áttekintése, kezelése, irányítása, mint például: a készpénz, folyószámla, illetve megtakarítási célú számla nyitása, a fizetési kötelezettségek ellenőrzése, stb.;
- A pénzügyi döntéshozatali képesség, azaz az egyes pénzügyi döntések előnyeinek, illetve hátrányainak mérlegelése;
- Magabiztosság, amely a pénzügyi tudáson, készségeken és tapasztalatokon alapuló, egyénre jellemző személyiségvonás a pénzügyi szükségletek tervezéséhez.

A pénzügyi műveltséget az elmúlt évek tanulmányai (Riitsalu–Pöder 2016) már olyan képességként tartja számon, ami kiterjed a pénzügyi alapfogalmak minél szélesebb ismeretére, és amelynek kiemelt feladata (Santini et al 2019), hogy meghatározza a pénzügyi viselkedést. Tehát a pénzügyi kultúra, a pénzügyi műveltség és pénzügyi tudatosság fogalmai nem fedik teljesen egymást. Csorba (2020) kutatása alapján a közösség által elfogadott hitek, normák, értékek és attitűdök a kultúrához tartoznak, míg az egyéni pénzügyi ismeretek és attitűdök a pénzügyi műveltség elemeiként jelennek meg. Az egyént a műveltség, a társadalom egészét pedig a kultúra jellemzi.

1. ábra: A pénzügyi műveltség összetevői és azok kölcsönhatása

Forrás: Kálmán, 2022; 26 p.

A pénzügyi műveltség három komponense Venkataraman–Ventatesan (2018) kutatása, valamint az OECD rendszere alapján: a pénzügyi ismeretek, a pénzügyi viselkedés és a pénzügyi attitűd, amelyet az 1. ábra illusztrál. A pénzügyi ismeretek alatt a lényeges pénzügyi fogalmak ismeretét, a pénzügyi termékek és szolgáltatások ismeretét, és egyéb praktikus tudnivalókat (pl. átutalási megbízás, bankkártya adatok

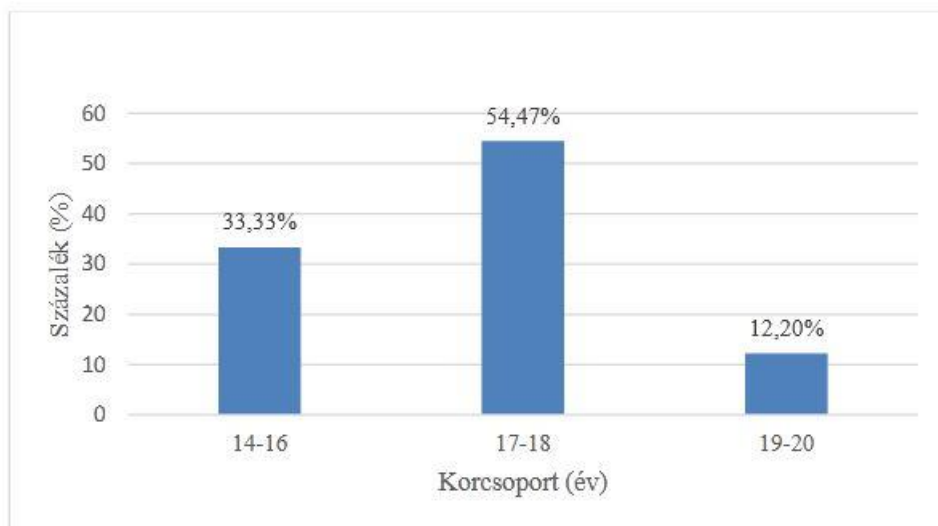
védelme stb.) kell érteni. Készség (mint pl. a számolás és a szövegértés) tehát az a megtanult ismeret, amit a cselekvés és a tevékenység során közvetlen tudati ellenőrzés nélkül használunk. A pénzügyi szemlélet (ismeretek alkalmazásának képessége, viselkedésminták) körébe sorolható a családi költségvetés készítése, a hosszú távú tervezés (felkészülés nyugdíjra, betegségekre stb.), takarékoskodás, pénzügyi döntéshozatal (képes választani, és megfelelő időben cselekedni), a tájékozódás és a tanácsadó igénybevétele is. A hozzáállás, vagyis az attitűd a személy pénzügyekhez való viszonyát, tartós beállítódását jelenti, pl. a jövőhöz viszonyulás, az öngondoskodás, a megfontoltság, az eredményközpontúság és a magabiztosság. A pénzügyi szemléletváltás a felnövekvő generációk számára kardinális terület, ebben nyújt támogatást többek között magyar kormány által kidolgozott pénzügyi tudatosság fejlesztésére irányuló stratégia. Az egyéni pénzügyi műveltség fejlesztésével (pénzügyi ismeretek, viselkedés, attitűd) felnevelhetünk egy olyan pénzügyileg tudatos generációt, amellyel hosszú távon megalapozható a társadalom pénzügyi kultúrája, amelyet folyamatosan ápolni és fejleszteni kell. Az optimális vagy az ahhoz közelítő egyéni, családi pénzügyi döntések meghozatala stabil és tervezhető jövőképet biztosít. Egy meghatározott keretrendszeren keresztül erősíteni kell a pénzügyi képzéseket akár az iskolarendszerű oktatásban, akár azon kívül.

Anyag és módszertan

Kutatásunk arra épül, hogy megvizsgáljuk, hogy a tanórákon kívüli tevékenységek hogyan befolyásolják a gazdasági szakon tanuló diákok tudatosabb pénzügyi döntéshozatalát, illetve hogyan csökkenthető a pénzügyi sérülékenység mértéke. „A kérdőíves vizsgálat a leggyakrabban használt primer kutatási, információszerezési technika, alkalmas leíró, magyarázó és felderítő célokra.” (Boncz 2015, 32 o.) A Google űrlap (Google Forms) segítségével állítottuk össze a 23 db zárt és 1 db nyitott kérdésből álló kérdőívet. „A mintavétel olyan eljárás, amelynek segítségével az alapsokaságból kiválasztjuk a ténylegesen vizsgálni kívánt részt, a mintát. A rétegzett mintavétel olyan mintavétel, amely a populáció egyes, a kutatás szempontjából lényegesnek ítélt rétegeiből arányaiknak megfelelő, vagy egyenlő képviselőt biztosít a mintában.” (Falus et al., 2011; 28 p.) A rétegzett mintavételezés a szakképzésben tanuló diákok részére irányult, amit az Észak-magyarországi régióban, a közgazdasági technikumokban került kiküldésre, elektronikus formában.

Önkitöltős kérdőívformát alkalmaztunk, a kérdőívezésre 2022 tavaszán került sor. Összesen 123 db teljes körű kitöltés érkezett be, amelynek MS Excel adatait az IBM SPSS statisztikai programcsomagba formáztuk át. Az alábbiakban a kutatási mintánk fő demográfiai adatait ismertetjük. Ahogyan korábban már említettük, a mintavételezés a Heves-megyei közgazdasági technikumok osztályaiban tanuló hallgatók körében történt. A kitöltők korcsoportjának megoszlását a 2. ábra mutatja be. Az ábráról leolvasható, hogy a legtöbb (54,47%) kitöltés a 17-18 évesek korcsoportjától érkezett, ezt követte a 14-16 évesek korcsoportja (33,33%), végezetül a 19-20 évesek korcsoportja (12,20%). A kitöltők nem szerinti megoszlása alapján, a 123 db kitöltésből 61 db kitöltés (49,59%) érkezett férfiaktól, 62 db kitöltés (50,41%) nőktől. A kitöltők 49,59%-a pénzügyi számviteli ügyintéző szakon, 31,71%-uk vállalkozási ügyviteli ügyintéző, míg 18,70%-uk logisztikai technikus szakon tanul.

2. ábra A vizsgált minta korcsoport szerinti megoszlása (n=123)

Forrás: saját szerkesztés

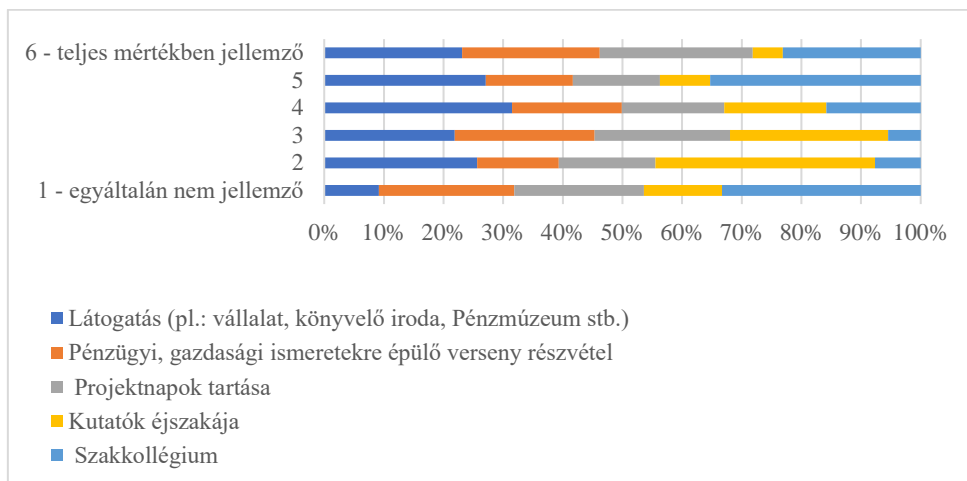
Elsődlegesen leíró statisztikai elemzéssel kívánjuk bemutatni a változásokat. Az adatbázis elemzéséhez keresztábla-elemzést is alkalmaztunk. „A keresztábla-elemzés lényege, hogy két – az elemzés szempontjából releváns – változó kapcsolatát próbáljuk feltárni, amelyre a kutatás elméleti megközelítése, illetve akár egy véletlen megérzés alapján jutottunk.” (Sajtos–Mitev 2007, 139 o.) A két változó közötti összefüggésre a Pearson-féle Khi-négyzet (Chi Square Tests) adja meg a választ. „Minél nagyobb a Khi-négyzet értéke, annál erősebb a sztochasztikus kapcsolat.” (Tóthné 2009, 25 o.) A Khi-négyzet próba alapján megállapítható, hogy ha az általam választott 0,05 szignifikanciaszint (Significance) 5% alatt van, akkor a mintában van kapcsolat a két változó között. Miután bebizonyosodott a két változóról, hogy statisztikai kapcsolat van közöttük, úgy a kapcsolat erősségének a vizsgálatához asszociációs együtthatót kell számolni. A kapcsolat szorosságát pedig a Cramer együttható fejezi ki. A mutató alapvetően 0 és 1 között szóródik, amennyiben az érték az „1” felé közelít, úgy erősebb a kapcsolat a két változó között. A cikkben a következő intervallumok alapján vontuk le a következtetéseket: Gyenge kapcsolat $\leq 0,2$; Közepesen erős kapcsolat $0,201-0,301$ között, szoros kapcsolat $\geq 0,346$.

Eredmények

A Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban: NAT) kiemelt figyelmet fordít a középiskolások digitális és pénzügyi kultúrájának fejlesztésére. Így a pénzügyi tudatosságra nevelés kapcsán megvizsgáljuk, hogy az általunk vizsgált közgazdasági technikumokban milyen tanórán kívüli tevékenységekkel támogatják a pénzügyi ismeretek elmélyítését. A 3. ábra összefoglalja ezen tevékenységek megoszlását, amelyben az 1-6 Likert-skálából adódóan a három feletti értéknél tartjuk magas szintűnek az összefüggést. A tanulók 37,40%-a szerint a legjellemzőbb tanórán kívüli tevékenységek a látogatások (pl.: Pénzmúzeum, könyvelő irodák, vállalatok). Úgy véljük, hogy kiváló lehetőséget rejtenek magukban a látogatások, hiszen a

tanteremben megtanult elméleti tananyagot a való életben, a gyakorlatban is megtapasztalhatják. Középről nyerhetnek betekintést a cégek mindennapi működésébe, szervezeti felépítésébe, folyamataiba, amelynek tapasztalatai hozzájárulnak, hogy a munkaerőpiacra kikerülve könnyebben beilleszkedjenek és gyakorlatiasabban boldoguljanak a kapott feladatokkal.

3. ábra: Tanórákon kívüli tevékenységek megoszlása

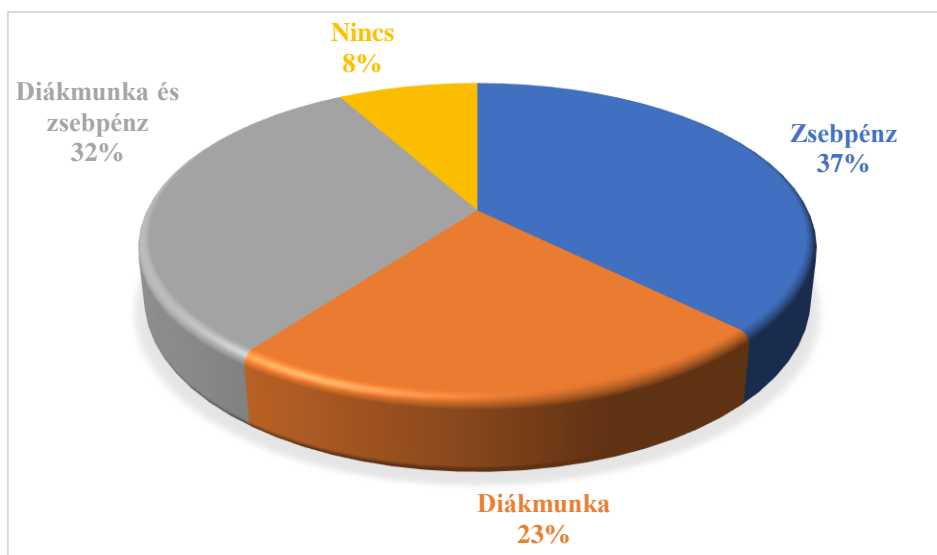
Forrás: saját szerkesztés

Ezt követik 30,90%-kal a szakkollégiumok, amelyek tulajdonképpen újfajta kezdeményezésnek számítanak a szakképzésben, korábban csak a felsőoktatási intézményekben fordultak elő. A szakkollégiumban a tanév során, alkalmanként, az intézmény által meghívott előadók dolgoznak fel egy-egy aktuális gazdasági, pénzügyi témát, akiktől a diákok az előadást követően szabadon kérdezhetnek. A pénzügyi, gazdasági ismeretekre épülő versenyeken való részvétel és a projektnapok egységiesen 24,40%-ot kaptak. A kérdőív következő kérdése a pénzügyi versenyekre kitérő, amelyből kiderült, hogy a kitöltők 65,90%-a semmilyen pénzügyi versenyről nem hallott még. Célszerű lenne ezekre a tevékenységekre nagyobb hangsúlyt fektetni az intézményeknek, hiszen jelentős készségfejlesztő hatásuk van (pl.: elemző készség, problémamegoldó készség, szervező készség stb.) ezeknek a programoknak. Érdekes, hogy az intézmények csupán 15,50%-ára jellemző a Kutatók Éjszakáján történő részvétel. Meglátásunk szerint, minél több és változatosabb tanórán kívüli tevékenységet kellene biztosítani a szakképző intézményeknek, hogy izgalmasabbá, változatosabbá és játékosabbá tegyék a pénzügyi témák befogadását.

A pénzügyi kultúra a szakképző diákok körében, nemcsak a tanórán kívüli intézmény által szervezett tevékenységekkel fejleszthető, hanem azáltal is, hogy a szülőktől kapott zsebpénzzel, vagy a diákmunkával szerzett keresettel hogyan, milyen tudatossággal gazdálkodnak. A kitöltő diákok közül csak 8%-nak nincs pénzügyi bevétele, 37% zsebpénzt kap, 32% a zsebpénzt kiegészíti diákmunkával és 23% csak diákmunkából tesz szert bevételre. Tulajdonképpen a diákmunkára való hajlandóság is pénzügyileg tudatos döntés, hiszen már fiatal korban gyakorolhatják az önálló bevétel megszerzésének és annak felhasználásának tudatos kérdéseit. A kérdőív 15. kérdése arra is választ adott, hogy a kitöltők több mint a felének, 56,90%-

nak van bankszámlája, míg 43,10%-nak nincs, amely szintén a pénzügyileg tudatos döntések a kérdésköréhez kapcsolható.

4. ábra: Pénzügyi bevételszerzési lehetőségek

Forrás: saját szerkesztés

Ezt követően, Pearson-féle Phi négyzet próbával megvizsgáljuk, hogy a bankszámlával rendelkező tanulók számára átláthatóbbak-e a pénzügyi fogalmak és folyamatok. Az 1. táblázat adatai alátámasztják, hogy a Pearson-féle χ^2 próba eredménye 5% (0,05) alatt van, így van szignifikáns kapcsolat a két változó között, a Cramer-féle együttható pedig (0,626) szoros kapcsolatot mutat. Tehát azok számára, akik rendelkeznek bankszámlával, átláthatóbbak a pénzügyi összefüggések, főként a folyószámla és bankkártya használatának az ismereteire, és a megtakarításokra vonatkozó kérdéskörök.

1. táblázat: Bankszámla megléte és a pénzügyi fogalmak érthetősége közötti összefüggések

	Érték	Szabadságfok (DF)	Szignifikancia-szint
Pearson-féle Phi-négyzet	48,200	4	0,000
Cramer-féle együttható	0,626		
Minta	123		

Forrás: saját szerkesztés

Ezt követően megvizsgáltuk, hogy van-e összefüggés a különféle tanórákon kívüli tevékenységek és a tanulók pénzügyileg tudatos döntései között; tehát a kérdőív 12. és 18. kérdéseit elemeztük, amelynek adatait a 2. táblázat ismerteti. A keresztábrák

elemzés során a kapott Pearson-féle χ^2 próba eredménye szerint nem volt szignifikáns kapcsolat a szakmai látogatások, a kutatók éjszakája, valamint a szakkollégiumi előadások és a tanulók tudatos pénzügyi döntései között, ami azt jelenti, hogy a vizsgált 123 elemű minta esetében nincs kapcsolat ezen változók között. Azonban a pénzügyi, gazdasági ismeretekre épülő versenyeken és a projektnapokon való részvétel szignifikanciaszintje 0,05 (5%) alatt van, így van szignifikáns kapcsolat a tanulók tudatos pénzügyi döntései és az utóbbi két tanórakon kívüli tevékenység között.

2. táblázat: A tanórakon kívüli tevékenységek és a tudatos pénzügyi döntések közötti összefüggések

	Látogatás (pl.: könyvelő- iroda)	Pénzügyi, gazdasági ismeretek- re épülő verseny	Projekt- napok tartása	Kutatók éjszakája	Szak- kollégium
Pearson-féle Phi2	22,369	44,494	43,336	19,684	20,093
Szignifikanciaszint	0,321	0,001	0,002	0,487	0,452
Phi érték	0,426	0,601	0,594	0,4	0,404
Kapcsolat	nincs	van	van	nincs	nincs
Cramer-féle együttható	0,213	0,301	0,297	0,200	0,202
	-	közepesen erős	közepesen erős	-	-

Forrás: saját szerkesztés

Tehát az intézményeknek érdemes minél több, érdekes pénzügyi témákat feldolgozó projektnapot szervezni a diákjai számára, valamint minél több versenyfelhívás elérhetőségét ismertetni a diákokkal és ösztönözni, mentorálni őket az azokon való aktív részvételér érdekében. A Cramer-féle együtthatók értékét megvizsgálva a versenyeken való részvétel (0,301) és a projektnapokon való részvétel (0,297) esetében is közepesen erős kapcsolatot állapíthatunk meg.

Összefoglalás

A mai világban való eligazodáshoz nélkülözhetetlen a gazdasági, pénzügyi fogalmak és folyamatok átfogó elméleti és gyakorlati ismerete. Tehát fontos, hogy a fiatalok már az általános és középiskolai éveik során lehetőséget kapjanak alapszintű pénzügyi ismeretek elsajátítására. Kiemelt figyelmet kell fordítani a pénzügyileg tudatos generációk kinevelésére, amely elősegíthető azáltal, hogy növelik a közgazdasági technikumban tanulók számát, akik a technikum elvégzése után olyan pénzügyi szakértelem birtokába juthatnak, amellyel a munkaerőpiacon szinte azonnal el tudnak helyezkedni. A szekunder és primer kutatás eredményei rávilágítottak, hogy a pénzügyekben való jártasság és pénzügyi tudatosság nélkülözhetetlen ahhoz, hogy megfelelően tudjunk boldogulni a hétköznapi életben. A hazai és nemzetközi irodalmak kiemelik a pénzügyi kultúra interdiszciplináris jellegét. A pénzügyi jártasság hozzájárul ahhoz, hogy az optimális közel álló döntéseket hozzunk (pl.: megtakarítás, hitelfelvétel, öngondoskodás stb.), mérsékli a kiszolgáltatottságot a

pénzügyi szolgáltatókkal szemben (pl.: pénzügyi fogyasztóvédelem), átláthatóbbá válik akár egy vállalkozás megalapítása, ráadásul nemzetgazdasági szinten javulhat a pénzügyi források hatékonyabb és célirányos felhasználása. Számos korábbi kutatás igazolta, hogy a magyarok pénzügyi kultúrájában kritikus pontnak tekinthető, hogy nem ismerjük fel időben a kockázatot vagy kerüljük azt, nem tervezzük meg előre a pénzügyeinket (pl.: kiadások, bevételek alakulása stb.), nem hasonlítjuk össze a különböző lehetőségeket, mindemellett a pénzügyi tudásunk bizonytalansága révén nem merünk változtatni. A kritikus pontok csökkentésében nyújthat támogatást: a közvetlen környezet (pl.: szülők, barátok), az iskolarendszerű oktatás, a felnőttképzés, a pénzügyi szektor, a Magyar Nemzeti Bank, különböző újságok, internet (pl.: önképzés).

A jövő a felnövekvő generációk tudatosságában rejlik, így a pénzügyi tudatosság fejlesztésének kulcsterülete az ifjúsági korosztály pénzügyi tudatosságának előmozdítása. Kiemelt szerepet kapnak a közgazdasági technikumok, amelyeknek felelősségük van abban, hogy olyan magas szintű gazdasági, pénzügyi ismeretekkel rendelkező szakembereket képezzenek, akik hosszú távon hozzájárulnak a nemzetgazdaság pénzügyi stabilitásának erősödéséhez. Ehhez viszont, első lépésként fel kell kelteni a diákok érdeklődését a pénzügyi ismeretek iránt. Mivel a pénzügyi piacok és eszközök fejlődése, a pénzügyi világ működése szorosan összefügg a technológia fejlődésével is, a pénzügyi ismeretek oktatása során elengedhetetlen a különféle technológiák bevonása a tanítási-tanulási folyamatba.

Irodalomjegyzék

Atkinson, Adele – Messy, Flore-Anne (2011): *Assessing Financial Literacy in 12 Countries: An OECD Pilot Exercise*. 2011. januári kutatási jelentés. [S.l.]: Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement, 25 p. In: Netspar Discussion Papers, No. 01/2011-014.

Boncz Imre (szerk.) (2015): *Kutatásmódszertani alapismeretek*. A kézikönyv a TÁMOP-4.1.2. E-13/1/KONV-2013-0012. című projekt keretében készült, Pécs: Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport/Kutatas_modszer_tan_e.pdf Letöltés dátuma: 2021. október 16.

Budai Eleonóra (2020): A pénzügyi kultúra rendszerszintű megközelítése. In: Pintér É. (szerk.), *Tendenciák a pénzügyi tudatosságban*. Miskolc-Pécs: FINTELLIGENCE Pénz-ügyi Kultúra Központ, 23–38. o.

Csorba László (2020): Pénzügyi kultúra és pénzügyi műveltség, a pénzügyi magatartás meghatározó tényezői. *Pénzügyi Szemle*, 65(1) 67–82. o. DOI: https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_1_6

Falus Iván – Tóth Istvánné Környei Márta – Bábosik István – Réthy Endréné – Szabolcs Éva – Nahalka István – Csapó Benő – Mayer Miklósné Nádasy Mária (2011): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. TÁMOP-4.2.5.B-11/1-2011-0001 sz. projekt. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.

- Fessler, Pirmin – Jelovsek, Marilies – Silgoner, Maria Antoinette (2020): Financial Literacy in Austria – Focus on Millennials. *Monetary Policy & the Economy*, Q3/20, 21–38. o.
- Hogarth, Jeanne. M. (2002): Financial Literacy and Family and Consumer Sciences. *Journal of Family and Consumer Sciences: From Research to Practice*, 94(1), 14–28. o.
- Huston, Sandra J. (2010): Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2) p. 296–316. o. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
- Kálmán Botond Géza (2022): *Összehasonlító vizsgálat – A Covid19 válság hatása egyetemi hallgatók pénzügyi műveltségére*, Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola.
- Kim, Jinhee (2001): Financial Knowledge and Subjective and Objective Financial Well-Being. *Consumer Interests Annual*, 47 (1) 1–3. o.
- Lusardi, Annamaria – Mitchell, Olivia S. – Curto, Vilsa (2010): Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380. o. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Mandell, Lewis (2008): Financial Literacy of High School Students. In: Xiao, J. J. (szerk.), *Handbook of Consumer Finance Research*. New York, USA: Springer, 163–183. o. DOI: https://doi.org/10.1007/978-0-387-75734-6_10
- Németh Erzsébet (2014): *Az Állami Számvevőszék szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében*, Projektfüzet. <http://docplayer.hu/2213866-Az-allami-szamvevoszek-szerepe-a-penzugyi-kultura-fejleszteseben.html> Letöltés ideje: 2022.07.20
- Remund, David L. (2010): Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2) 276–295. o. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>
- Riitsalu, Leonore – Pöder, Kaire (2016): A Glimpse of the Complexity of Factors that Influence Financial Literacy. *International Journal of Consumer Studies*, 40(6), 722–731. o. DOI: <https://doi.org/10.1111/ijcs.12291>
- Sajtos László – Mitev Ariel (2007): *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest: Alinea Kiadó,
- Santini, Fernando De Oliveira – Ladeira, Wagner Junior – Mette, Frederike Monika Budiner – Ponchio, Mateus Canniatti (2019): The Antecedents and Consequences of Financial Literacy: A Meta-Analysis. *International Journal of Bank Marketing*, 37(6), 1462–1479. o. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJBM-10-2018-0281>
- Sarigül, Hasmet (2014): A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Journal of Accounting & Finance*, 64. 207–224. o.
- Tóthné Lőkös Klára (2009): *Összefüggés vizsgálatok*, Gödöllő: Gödöllői Innovációs Központ Kft.

Venkataraman, Ramanathan – Venkatesan, Thilak (2018): Analysis of Factors Determining Financial Literacy using Structural Equation Modelling. *SDMIMD Journal of Management*, 9 (1), 19–29. o. DOI: <https://doi.org/10.18311/sdmimd/2018/19998>

Vitt, Lois A. – Anderson, Carol – Kent, Jamie – Lyter, Deanna M. – Siegenthaler, Jurg K. – Ward, Jeremy (2000): *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.* Middleburg, Virginia, USA: Institute for Socio Financial Studies (ISFS).

Widyastuti, Umi – Suhud, Usep – Sumiati, Ati (2016): The Impact of Financial Literacy on Student Teachers' Saving Intention and Saving Behaviour. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(6), 41–48. o. <https://doi.org/10.5901/mjss.2016.v7n6p41>

FINANCIAL EDUCATION AND FINANCIAL LITERACY 2

BRIGITTA SZŐKE, ESZTER ILONA TÓTH

This article is a follow-up to our 2023 research on the potential of ICT in education to shape financial literacy. In this publication, we explore the links between financial education and financial literacy. As educators, it is a priority to promote the acquisition of financial literacy, to make students aware that all their decisions, directly or indirectly, have a financial dimension, to raise their financial literacy to a higher level, combined with as many practical, illustrative examples and case studies as possible, in order to enable them to make considered and rational decisions about their finances. It is important to build financial literacy early in life, preferably at school. Financial education integrated into school education can help the next generation to acquire relevant financial skills and confidence.

Keywords: financial culture, financial literacy, financial awareness, digital literacy